

GOSPODARKA LEŚNA NA TERENACH NADLEŚNICTWA PIASKI W LATACH 1918-1939

Współczesne Nadleśnictwo Piaski w obecnej strukturze organizacyjnej funkcjonuje od stycznia 1979 roku. Zarządza lasami Skarbu Państwa oraz prowadzi gospodarkę leśną na powierzchni 19 700 hektarów. Terytorialny zasięg działania Nadleśnictwa obejmuje obszar 144 000 ha na terenie powiatów: gostyńskiego, rawickiego, śremskiego i w niewielkiej części powiatów: kościańskiego, krotoszyńskiego i jarocińskiego.

W lutym 1945 roku na wymienionym terenie zaczęły działać nadleśnictwa państwowe: Książ, Rawicz i Pogorzela (od 1950 roku – Strzelce Wielkie, od 1966 roku – Piaski). W skład trzech wymienionych nadleśnictw państwowych weszły przedwojenne lasy państwowe, poniemieckie i znacjonalizowane w 1944 roku lasy prywatne o powierzchni powyżej 25 ha. W 1972 roku Nadleśnictwo Książ włączono do Nadleśnictwa Piaski, a w 1979 roku dołączono jeszcze byłe Nadleśnictwo Rawicz.

Obecnie Nadleśnictwo Piaski jest jednym z 25 nadleśnictw wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu i jednym z 429 polskich nadleśnictw. Lasy Nadleśnictwa Piaski składają się z ponad 220 kompleksów leśnych, w 61% porośniętych sosną i w 39% dębami i innymi gatunkami liściastymi. W zasięgu działania Nadleśnictwa znajduje się też 2 400 ha lasów należących do kilkuset właścicieli prywatnych. Nadleśnictwo Piaski prowadzi gospodarkę leśną na terenach z dominującym od wieków rolnictwem. Przeciętna lesistość (udział lasów w powierzchni ogólnej) tych obszarów wynosi 13,6%, przy średniej dla Wielkopolski 25,8% i Polski 29,6%.

Gospodarka leśna w pierwszych latach niepodległości

Odradzanie się polskiej państwowości po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 roku, przebiegało w bardzo trudnych i niezwykle skomplikowanych warunkach politycznych i gospodarczych. W ciągu pierwszych pięciu lat niepodległej Polski zmieniło się 11 rządów, zamordowany został pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Trwały powstania narodowe

i toczyła się wojna polsko-sowiecka. Trudna sytuacja gospodarcza i szalejąca hiperinflacja wywoływały liczne niepokoje społeczne i strajki.

Ogólny stan gospodarki i brak odpowiednich uregulowań prawnych negatywnie wpływały na i tak nie najlepszy stan lasów. Do skutków rabunkowej gospodarki leśnej z czasu I wojny światowej doszły masowe wycinki lasów prywatnych i państwowych. W całym okresie międzywojennym ubyło około 800 000 ha lasów prywatnych. Ubytek był związany głównie z parcelacją majątków, likwidacją serwitutów i akcją scalania gruntów. Właściciele parcelowanych majątków często przeznaczali na ten cel grunty leśne, gdyż zysk z wcześniej wyciętych drzew często czterokrotnie przewyższał stratę z powodu przekazanego gruntu.

Scalanie gospodarki leśnej w jeden sprawnie działający organizm gospodarczy trwało do 1924 roku. Po 1918 roku terytorium niepodległej Polski tworzyły ziemie byłego zaboru pruskiego (około 11%), austriackiego (około 20%) i rosyjskiego (około 69%). Stan ten bardzo skomplikował proces szybkiej konsolidacji gospodarki, gdyż leśnictwo na terenie każdego zaboru przez ponad 100 lat funkcjonowało według odmiennych zasad i prawa zaborców.

Tabela 1.

Struktura własnościowa lasów w województwie poznańskim i w Polsce (rok 1933)

Obszar	Pow. lasów ogółem [tys. ha]	Lasy państw. [tys. ha]	Lasy prywatne [tys. ha]	Lesistość (%)
Woj. poznańskie	490	227	263	18
Polska	8 969	2 861	6 108	23

Już 30 grudnia 1918 roku ukazało się *Postanowienie Rady Ministrów w przedmiocie ochrony i użytkowania lasów*, w którym zapisano:

Do czasu uchwalenia przez Sejm ustawy o prawie własności, zarządzie i ochronie lasów – zarządza się, co następuje:

art. 1. Wszystkie lasy, nie wyłączając prywatnych, przechodzą pod nadzór i kontrolę wyznaczonych z ramienia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych urzędów ochrony lasów.

W pierwszych latach niepodległości powyższe *Postanowienie* obowiązywało tylko na terenach byłych zaborów: austriackiego i rosyjskiego. W Poznańskim funkcjonował odrębny system nadzoru nad lasami, oparty na przedwojennym ustawodawstwie pruskim.

Dążąc do szybkiego zorganizowania gospodarki leśnej i ujednoczenia jej w skali kraju, w latach 1918-1920, centralne władze wydały około 100 różnych aktów prawnych dotyczących leśnictwa. Bardzo ważna była ustawa z lutego 1919 roku „w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe”. Ustawa upoważniła rząd do wydawania na koszt Skarbu Państwa drewna z lasów państwowych i prywatnych dla odbudowy zniszczonych przez działania wojenne domów mieszkalnych i zabudowań gospodarczych drobnych rolników oraz drobnych posiadaczy miejskich. Na drewno wydawane dla innych celów ustanowiono ceny urzędowe. W praktyce okazało się, że to głównie lasy państwowe ponosiły duże świadczenia w drewnie. Taki stan rzeczy doprowadził do uchwalenia ustawy z 6 lipca 1923 roku o poborze daniny lasowej na cele odbudowy kraju. Jednorazowej daninie lasowej podlegały osoby fizyczne i prawne, będące właścicielami lasów o powierzchni powyżej 50 hektarów. Wysokość daniny ustanowiono na 30% masy drewna użytkowego przewidywanego do pozyskania w 10-letnich etatach użytków rębnych.

Poznańskie leśnictwo państwowe na progu niepodległości

W Wielkopolsce od 1918 roku sprawy gospodarki leśnej leżały w gestii Komisariatu, który był organem wykonawczym Naczelnej Rady Ludowej. Komisariat przy pomocy sekcji rolnej i decernatu leśnictwa rozpoczął przejmowanie od władz pruskich lasów rządowych. Zaczęto też tworzyć pierwsze nadleśnictwa i leśnictwa w województwie poznańskim. Komisariat Naczelnej Rady Ludowej działał do sierpnia 1919 roku, do czasu utworzenia Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej z siedzibą w Warszawie. Sprawy zarządu lasów znalazły się wtedy w kompetencji Departamentu Rolnictwa i Dóbr Państwowych z siedzibą w Poznaniu.

Rozporządzeniem Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej z 31 stycznia 1920 roku w województwie poznańskim powołane zostały dyrekcje lasów państwowych w Poznaniu i w Bydgoszczy. W skład poznańskiej dyrekcji weszło 18 nadleśnictw, między innymi Nadleśnictwo Państwowe Mosina z leśnictwami z powiatu śremskiego: Brzednia i Miranowo (o łącznej powierzchni 1 633 ha) oraz Nadleśnictwo Państwowe Leszno z leśnictwami z powiatu rawickiego: Dębno i Halin (o łącznej powierzchni 1 062 ha).

Nadleśnictwo Państwowe Mosina (9 leśnictw o powierzchni 5 624 ha) utworzono z byłego nadleśnictwa pruskiego Ludwigsberg (Ludwikowo). Natomiast Nadleśnictwo Państwowe Leszno (9 leśnictw o powierzchni 5 771 ha) powstało między innymi z lasów niemieckiego nadleśnictwa Woiding (Wodniki) – leśnictwo Dębno i królewskiego nadleśnictwa Donnerswalde (Milicz) – leśnictwo Halin.

Tabela 2.

Organizacja Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu (rok 1923)

Liczba nadleśnictw	Liczba leśnictw	Przeciętna powierzchnia [tys. ha]	
		nadleśnictwa	leśnictwa
18	132	6,1	0,83

Tabela 3.

Zmiana powierzchni lasów państwowych [tys. ha] w latach 1919-1923

Obszar	1919	1920	1921	1922	1923
Okręg poznański	57,2	105,2	107,2	108,5	109,1
Polska	1 249,1	2 574,3	2 881,8	2 897,6	2 861,0

W 1927 roku leśnictwa Brzednia i Miranowo zostały przekazane z Nadleśnictwa Państwowego Mosina do Nadleśnictwa Leszno, a w roku 1937 leśnictwa Dębno i Halin z Nadleśnictwa Leszno przekazano do Nadleśnictwa Włoszakowice. Po II wojnie światowej cztery wyżej wymienione leśnictwa weszły w skład nowo powstałych nadleśnictw: Książ (Brzednia i Miranowo) oraz Rawicz (Dębno, Halin), a następnie w roku 1972 (Nadleśnictwo Książ) i roku 1979 (Nadleśnictwo Rawicz) w skład Nadleśnictwa Piaski.

Przez pierwsze lata niepodległości brakowało w poznańskich lasach odpowiednio wykształconych kadr leśnych. W 1923 roku spośród 18 nadleśniczych tylko czterech miało pełne wykształcenie leśne, dwóch niepełne, dziewięciu średnie leśne i trzech niższe leśne. Trzynastu nadleśniczych rozpoczęło pracę w leśnictwie pruskim przed I wojną światową. W 132 leśnictwach było zatrudnionych 45 leśniczych, 44 podleśniczych, 60 pomocników leśniczych. Wykształcenie średnie leśne posiadało tylko 10% z nich. Około 80% zatrudnionych na stanowiskach leśniczych pracowało w leśnictwie już w czasach zaboru pruskiego. We wszystkich nadleśnictwach poznańskiej dyrekcji Lasów Państwowych przy pozyskaniu drewna pracowało w ciągu roku około 2700 drwali. Drewno pozyskiwano tylko w I i IV kwartale.

W 1923 roku jedno leśnictwo pozyskiwało przeciętnie 1970 m³ drewna (w tym 60% opałowego), 400 kg żywicy, odnawiało las na powierzchni 12 ha. Wydawano 30 zezwoleń (kwitów) na zbiór owoców leśnych i 20 zezwoleń na wypas bydła, sprzedawano około 170 metrów przestrzennych ściółki leśnej. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 30 grudnia 1924 roku o organizacji administracji lasów państwowych rozpoczęło nowy

Leśniczówka Dębno zbudowana w 1890 roku (2005)

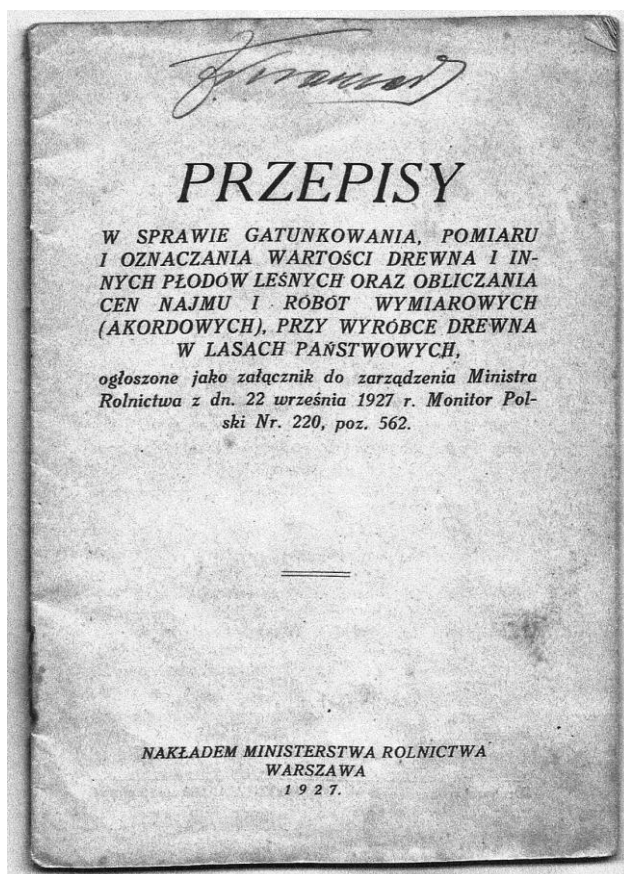

Leśniczówka Halin zbudowana w 1857 roku (2005)

Leśniczówka Miranowo zbudowana w 1890 roku (2022)

etap w funkcjonowaniu lasów państwowych na obszarze całej Polski. Administrację lasów państwowych zaczął sprawować Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych poprzez dyrekcję lasów państwowych i nadleśnictwa. Utworzono 10 dyrekcji okręgowych Lasów Państwowych i 337 nadleśnictw państwowych.

Okladka „Przepisów w sprawie gatunkowania, pomiaru...”

Lasy prywatne w latach 1918-1939

W okresie międzywojennym lasy prywatnej własności stanowiły około 68% całej powierzchni leśnej Rzeczypospolitej. W województwie poznańskim stanowiły 54% powierzchni lasów. Dominowały tu lasy o powierzchni powyżej 100 ha, które należały do 318 właścicieli. Ich łączna powierzchnia obejmowała prawie 3/4 lasów prywatnych Poznańskiego. W 35 powiatach województwa poznańskiego prywatne i państwowe lasy były w 30 powiatach, a w pięciu powiatach, w tym w gostyńskim, rozciągały się wyłącznie lasy prywatne.

Tabela 4.

Lasy prywatne i państwowe w wybranych powiatach (rok 1923)

Powiat	Powierzchnia lasów [ha]			Lesistość powiatu [%]	Pow. lasu na 1 mieszkańca
	państwowe	prywatne	razem		
Gostyński	—	5 865	5 865	10	0,12
Rawicki	1 062	3 739	4 801	9	0,1
Śremski	4 428	14 698	19 126	20	0,34
Kościański	939	3 963	4 902	7	0,1
Koźmiński	—	3 701	3 701	8	0,1
Leszczyński	3 793	10 127	13 920	18	0,24
Woj. poznańskie	227 387	262 470	489 957	18	0,25

W pierwszych latach powojennych lasy prywatne w Wielkopolsce objęte jeszcze były przepisami pruskiej ustawy z 1876 roku, która zasadniczo nie stosowała żadnych ograniczeń w ich użytkowaniu. Taki stan pozwalał na dokonywanie masowych wyrębów lasu głównie przez niemieckich właścicieli w obawie przed wysiedleniem do Niemiec. Władze polskie, widząc niebezpieczny proceder, ustawą z 26 września 1922 roku poddały wszystkie lasy prywatne w województwie poznańskim nadzorowi państwowemu. Nadzór zaczął sprawować wojewoda i urząd ochrony lasów. Obowiązkowemu nadzorowi podlegały lasy powyżej 5 ha.

Tabela 5.

Lasy prywatne objęte nadzorem Urzędu Ochrony Lasów w Poznaniu (rok 1923)

Powiat	Liczba posiadłości leśnych	Ogólna powierzchnia lasów [ha]	Powierzchnia lasów w majątkach							
			do 50 ha		51-100 ha		101-500 ha		>500 ha	
			Ma-jątki	ha	Ma-jątki	ha	Ma-jątki	ha	Ma-jątki	ha
gostyński	33	5 840	11	199	3	275	18	4 220	1	1 140
rawicki	52	2 944	38	307	6	400	8	2 237	—	—
śremski	335	6 487	314	868	11	842	7	1 900	3	2 877

Wszystkich gospodarstw wiejskich w 1923 roku było w powiecie:

- gostyńskim – 4759, w tym o obszarze powyżej 100 ha – 64,
- rawickim – 5319, w tym o obszarze powyżej 100 ha – 49,
- śremskim – 5736, w tym o obszarze powyżej 100 ha – 88.

Ważną instytucją mającą decydujący wpływ na poziom gospodarki leśnej w większych posiadłościach prywatnych w całym okresie międzywojennym była Wielkopolska Izba Rolnicza. Izba założona w Poznaniu w 1919 roku to pierwsza instytucja samorządu rolniczego na ziemiach polskich po I wojnie światowej. Jednym z wielu jej statutowych zadań było organizowanie gospodarki leśnej w lasach niestanowiących własności Państwa oraz zalesianie nieużytków. Zadanie powyższe realizował Wydział Leśny, między innymi poprzez: stałe doradztwo fachowe, sporządzenie planu urządzenia lasu, szacowanie wartości lasu, pomoc w zakupie sadzonek i nasion, narzędzi leśnych, organizowanie sprzedaży drewna w formie submisji i licytacji, pomoc w zatrudnianiu personelu leśnego i prowadzenie księgowości. Na początku działalności Wielkopolskiej Izby Rolniczej (1921) wiceprzewodniczącym był Edward Potworowski z Goli, znany również z wzorowego prowadzenia gospodarki w swoich lasach o powierzchni 250 ha. W artykule *Opis powiatu pod względem rolniczym* („Kronika Gostyńska” 1929, t. 1, nr 9, s. 5-10) Edward Potworowski następująco opisał lasy na terenie ówczesnego powiatu gostyńskiego:

Lasów państwowych powiat nie posiada. Za to jest szereg prywatnych rewirów, z tych najpoważniejszy kompleks na wschodzie powiatu należący do Dóbr Klasztornych XX. Filipinów i majątności Chociszewice, na południu powiatu las majątku Smolice oraz majątków: Rokosowo, Pudliszki, Sarbinowo, Dzięczyna, Drzewce, Dóbr Ponieczkich w jednym kompleksie, na północnym wschodzie kompleks lasu majątności Jezewa, Grodnicy, Godurowa i Dręczewa, na północnym zachodzie lasy łączące się majątków: Dusina, Gola i Kosowo oraz mniejszy las w Wielkiej Łęce. Lasy te prowadzone systematycznie, przeważnie pod nadzorem Wielkopolskiej Izby Rolniczej, nie pokrywają w zupełności zapotrzebowania opalu i budulec powiatu. Dlatego budulec jest drogi i częściowo sprowadzany z powiatu śremskiego i dalszych.

Szkodnictwo leśne i polne

Możliwość korzystania z lasów zarówno państwowych, jak i prywatnych w II Rzeczypospolitej nie była powszechnie dostępna dla społeczności lokalnej. Ustawa z 14 kwietnia 1937 roku o szkodnictwie leśnym i polnym, która zastąpiła między innymi pruskie przepisy z 1878 roku o kradzieżach leśnych oraz z 1880 roku o policji polnej i leśnej, bardzo ograniczała swobodne korzystanie z lasu. Przykładowo w artykule 12 ustawy zapisano:

Kto przechodzi, przejeżdża lub przegania zwierzęta gospodarskie albo drób przez cudzy las w miejscach zabronionych podlega karze grzywny do 100 złotych. Podobne obostrzenia dotyczyły łąk, pastwisk, wód i pól. Dodatkowo zapisano: Kto wbrew żądaniu osoby uprawnionej nie opuszcza cudzego pola, pastwiska, łąki lub gruntu podlega karze grzywny do 100 złotych.

W cytowanej ustawie z 1937 roku wymieniono 24 czyny zabronione szkodnictwa leśnego i polnego, za które groziły grzywny w wysokości od 10

do 3 000 zł, a w niektórych przestępstwach nawet kary aresztu do 3 miesięcy. Na przykład w artykule 10 zapisano: „Kto w cudzym lesie zbiera korę, wióry, darń, trawę, wrzos, mech, ściółkę, szyszki, grzyby, jagody, owoce lub zioła podlega karze grzywny do 10 złotych”, a w artykule 18: „Kto deptce zasiewy, sadzonki lub trawę na cudzym gruncie podlega karze grzywny do 20 złotych”. Dość rygorystyczne prawo nie odstraszało jednak biednych i często bezrobotnych mieszkańców wsi do popełniania czynów zabronionych.

W okresie międzywojennym prawdziwą plagą lasów państwowych i prywatnych były kradzieże drewna, w 90% wyrządzane przez biedną ludność wiejską. Tylko w ciągu dziesięciolecia 1921-1931 w lasach państwowych zarejestrowano 1,8 mln spraw o wykroczenia. Skradziono drewno o masie około 700 000 m³ i wartości około 14 mln złotych. W lasach prywatnych szkody były jeszcze większe. Problem kradzieży i kłusownictwa na terenie powiatu gostyńskiego tak opisano w „Gazecie Polskiej” z 24 listopada 1936 roku w rubryce: „Kronika – Gostyń” (1936, nr 275, s. 3):

Plaga kradzieży polnych i kłusownictwa. Od dłuższego czasu mnożą się kradzieże polne. Złodzieje po nocach młóć przy pomocy rowerów stogi i odwożą w ten sposób zdobyte ziarno. Wszelkie strzeżenie stogów jest bezowocne, bo napadają na nie całe bandy, po części uzbrojone w broń palną. Również daje się we znaki kłusownictwo, któremu hołdują synowie gospodarcy. Są wsie, w których wystrzelano całą zwierzynę, wobec czego przenosi się swoją zbrodniczą działalność na sąsiednie dworskie tereny. Zdaje się, że kłusownictwo jest u nas zbyt pobłażliwie karane.

Z kolei „Głos Leszczyński” z 7 grudnia 1936 roku (1936, nr 260, s. 5) donosił o częstych kradzieżach drewna w majątku Pawłowice, grożeniu leśniczemu bronią i strzelaniu do leśniczego przez złodziei drewna.

Lasy często bywały polem prawdziwej bitwy między leśnikami i leśnymi szkodnikami. W lipcu 1931 roku w lesie pod Strzelcami Wielkimi w czasie nocnej kradzieży śmiertelnie postrzelony został mieszkaniec Piasków. Na początku lat trzydziestych podczas wyprawy na jagody w lasach koło Brzeźnicy podczas sprzeczki z gajowym został postrzelony mieszkaniec Jawor, który zmarł w szpitalu w Marysinie. W 1937 roku grupa bezrobotnych z Gębic wybrała się po drewno opałowe do pobliskiego lasu. Podczas kradzieży i wywołanej awantury z leśnikami jeden z bezrobotnych został zraniony śrutem w ramię i plecy. Kamień w lesie siedleckim upamiętnia zabitego w lipcu 1919 roku leśnika. Najgłośniejsza była tragedia w lasach pawłowickich, która rozegrała się w nocy z 13 na 14 listopada 1935 roku. Z rąk kłusowników, którymi okazali się trzej wojskowi z Leszna, zginął 21-letni strażnik leśny.

Gospodarze lasów w okresie międzywojennym

Na omawianym terenie w latach 1918-1939 pracowało kilkunastu leśników. Niestety, tylko o niektórych z nich zachowały się jakiegokolwiek informacje z ich życia oraz pracy w lasach państwowych i prywatnych.

W leśnictwie państwowym Brzednia funkcję leśniczego sprawowali kolejno: Stanisław Karpiński, Bolesław Frąckowiak (do 1927 roku), Edmund Kreutzinger (w latach 1927-1933) i Franciszek Stefanowski (od 1934 roku).

Franciszek Stefanowski urodził się w 1903 roku w Kicinie w powiecie obornickim. W 1922 roku ukończył Państwową Szkołę dla Leśniczych w Margoninie. Do 1934 roku pracował na terenie Dyrekcji Lasów w Toruniu. Od lutego 1934 roku objął stanowisko leśniczego Leśnictwa Brzednia. W czasie wojny pracował w Brzedni jako gajowy. W marcu 1945 roku ponownie rozpoczął pracę na stanowisku leśniczego Leśnictwa Brzednia w Nadleśnictwie Państwowym Książ i pracował do 1950 roku. Następnie był zatrudniony jako dyrektor Rejonu Lasów Państwowych (1951-1955) i nadleśniczy Nadleśnictwa Rychlik, powiat trzcianecki (1955-1959).

W Leśnictwie Dębno leśniczymi byli: Jan Koraszewicz (w latach 1919-1934), Jan Iwaszkiewicz i Aleksander Szklarz. W Leśnictwie Halin pracowali leśniczowie: Jan Rubach (1919-1927), Ryszard Bożek (1927-1933), Antoni Szczurek (1934-1939). Najwięcej informacji zachowało się o **Ryszardzie Bożku**, który urodził się w 1900 roku w miejscowości Krasowy, powiat pszczyński. W 1919 roku brał udział w I powstaniu śląskim, a następnie służył w Wojsku Polskim, stacjonując w Biedrusku. Po odbyciu służby wojskowej został praktykantem leśnym w Nadleśnictwie Państwowym Mosina. W latach 1921-1922 uczęszczał do Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie i rozpoczął pracę w Leśnictwie Puszczykowo. W 1927 roku został przeniesiony do Leśnictwa Halin, w którym pracował do grudnia 1933 roku. Następnie zatrudniony był w Leśnictwie Wyderowo, gmina Śmigiel. W marcu 1940 roku został aresztowany przez Niemców i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Mauthausen, w którym zmarł 31 lipca 1940 roku. Był odznaczony Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę.

W Leśnictwie Miranowo w całym okresie międzywojennym leśniczym był **Franciszek Bartkowiak**, który urodził się w 1886 roku w Cykowie, dawniej powiat śmigielski (obecnie grodziski). W latach 1908-1914 pracował w lasach prywatnych Ordynacji Wojnowicko-Dakowskiej i majątności Korzkwy, powiat pleszewski. W latach 1914-1918 był leśniczym w majątności Łęg w powiecie śremskim. W 1919 roku rozpoczął pracę w leśnictwie państwowym Miranowo i pracował do roku 1939. W Miranowie początkowo pracował jako pomocnik leśniczego. W 1922 roku zdał egzamin na leśniczego. We wrześniu 1923 roku został mianowany przez Wojewodę Poznańskie-

go leśniczym w X stopniu służbowym. W czasie okupacji niemieckiej pracował w majątku Zawory, gmina Książ. W lutym 1945 roku wrócił na stanowisko leśniczego Leśnictwa Miranowo w Nadleśnictwie Książ. W styczniu 1947 roku został przeniesiony do Leśnictwa Kocina w Nadleśnictwie Moja Wola, w którym pracował do przejścia na emeryturę w maju 1954 roku. Zmarł w 1965 roku. Został odznaczony Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości (1928) i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę (1938).

Leśniczy Franciszek Bartkowiak wraz z upolowanym rogaczem (1921)

W lasach prywatnych posiadłości rodziny Żółtowskich z Godurowa pracował wybitny leśnik **Feliks Markiewicz**, urodzony w 1861 roku. Był absolwentem Akademii Leśnej w Tharandt koło Drezna, w której studiował w latach 1883-1886. W 1886 roku został zatrudniony przez Franciszka Żółtowskiego i rozpoczął pracę w prywatnym Zarządzie Lasów w Orlińcu, gmina Dolsk. Na stanowisku nadleśniczego w Orlińcu pracował do połowy lat trzydziestych XX wieku. Do jego zadań należało prowadzenie gospodarki leśnej na obszarze około 350 ha w trzech rewirach leśnych: Orliniec, Brzeźnica i Olszyna. W nadleśnictwie Orliniec przygotowywano na kursach

i praktykach leśników, którzy następnie byli zatrudniani w innych prywatnych posiadłościach leśnych. Feliks Markiewicz aktywnie działał w Wydziale Leśnym Centralnego Towarzystwa Leśnego w Poznaniu. Był ojcem trzech synów (Feliksa, Józefa, Andrzeja), absolwentów słynnego Gimnazjum Jezuitów w Chyrowie (obecnie Ukraina) i żołnierzy Legionów Polskich.

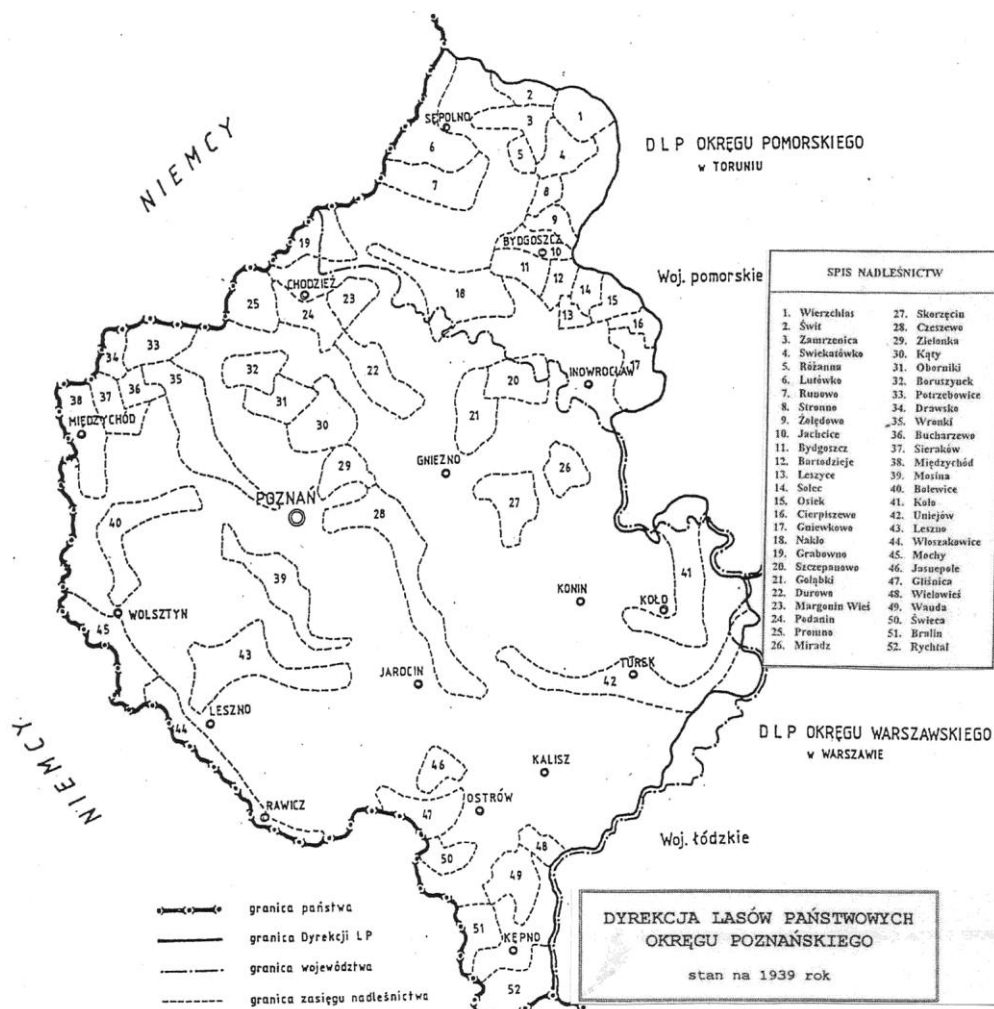
W lasach filipinów pracował **Norbert Dutkiewicz**, urodzony w 1898 roku w Rogoźnie Wielkopolskim. Po ukończeniu miejscowego gimnazjum w 1918 roku powołany został do kawalerii w armii pruskiej. Następnie walczył w powstaniu wielkopolskim. Brał też udział w wojnie polsko-sowieckiej w walkach pod Brodnicą i na froncie białoruskim. W latach 1921-1924 studiował leśnictwo na Uniwersytecie Poznańskim. Od 1 kwietnia 1925 roku do 1931 roku pracował na stanowisku nadleśniczego w Zarządzie Lasów XX Filipinów. Kryzys gospodarczy spowodował w 1931 roku likwidację stanowiska nadleśniczego na Świętej Górze. W kwietniu 1932 roku Norbert Dutkiewicz rozpoczął pracę w lasach majątku Komierowskich, w powiecie sępoleńskim na Krajnie, a w 1935 roku został nadleśniczym w prywatnym nadleśnictwie Pieńkowo w powiecie tucholskim. W czasie okupacji Niemcy zatrudnili go w charakterze pomocnika leśnego. W związku z kilkakrotną odmową podpisania volkslisty został w lipcu 1943 roku aresztowany przez gestapo i 1 października wysłany do obozu w Oświęcimiu, gdzie zginął 29 października 1943 roku.

W lasach filipinów pracował też **Teodor Łyszczak**, urodzony w 1914 roku w Gniazdowie w powiecie ostrowskim. Po odbyciu służby wojskowej, w 1938 roku podjął pracę na stanowisku podleśniczego, a następnie leśniczego w Zarządzie Lasów XX Filipinów i pracował tam do października 1939 roku. Od kwietnia 1945 roku do 21 maja 1950 roku zatrudniony był jako leśniczy w Nadleśnictwie Państwowym Pogorzela – Strzelce Wielkie. Następnie pracował w charakterze nadleśniczego w nadleśnictwach: Świętno, Włoszakowice i Zbiersk. Zmarł 31 maja 1991 roku w Kaliszu.

Na rzecz świętogórskich lasów pracował także **Michał Mizerski**, urodzony w 1899 roku w Zaborowie, powiat śremski. W 1917 roku wcielono go do armii niemieckiej. W styczniu 1918 roku został wzięty do niewoli francuskiej. Następnie służył w armii generała Józefa Hallera i do listopada 1920 roku walczył na froncie wschodnim. Do rezerwy został przeniesiony 2 grudnia 1921 roku. W roku 1922 rozpoczął pracę w lasach filipinów w Drzędzewie, a następnie w Bodzewku. Od 1933 roku zatrudniony był w leśnictwie Wygoda w lasach błążejewskich. Po wojnie pracował dalej w leśnictwie Wygoda, które weszło w skład Nadleśnictwa Państwowego Książ. Na emeryturę przeszedł w 1965 roku. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Zmarł w 1984 roku i został pochowany na cmentarzu w Śremie.

Józef Szmyt, urodzony w 1893 roku w Posadowie, powiat nowotomyski. W latach 1907-1915 pracował w bażantarni w Siedmiorogowie i Zim-

nowodzie w posiadłości hrabiny Marii Mycielskiej. W latach 1915-1918 służył w wojsku niemieckim, a następnie w Armii Wielkopolskiej i w Wojsku Polskim. Zdemobilizowany został w listopadzie 1925 roku. Po zwolnieniu z wojska został zatrudniony jako strzelec w lasach kąkolewskich należących do posiadłości Mielżyńskich z Pawłowic. W 1928 roku ukończył kurs dla leśników w Kórniku i objął posadę podleśniczego w Kąkolewie. W 1932 roku został leśniczym w Mchach w Zarządzie Leśnym hrabiego Mielżyńskiego. W czasie wojny brał udział w kampanii wrześniowej. Od lutego 1945 roku do 1948 roku pracował jako leśniczy leśnictwa Mchy w Nadleśnictwie Państwowym Książ. Był odznaczony Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 22 października 1970 roku i spoczął na cmentarzu w Mchach.

Lasy państwowe dyrekcji lasów w Poznaniu (1939)

Podsumowanie

We wrześniu 1939 roku dobiegła końca krótka historia leśnictwa w odrodzonej Polsce. Niemieccy najeźdźcy, zajmując polskie ziemie, przywiązywali dużą wagę do lasów jako źródła zaopatrzenia w surowiec drzewny. Świadczą o tym fakty. Dowództwom zgrupowań wojskowych na czas wojny przydzielano leśników, jako doradców do spraw gospodarki leśnej na zajmowanych terenach.

W październiku 1939 roku między innymi było województwo poznańskie wcielono do Niemiec, a w styczniu 1940 roku utworzono Okręg Rzeszy Kraj Warty (Wartheland). Administracja leśna została zorganizowana na wzór funkcjonujący od 1935 roku w III Rzeszy. Prowadzona gospodarka leśna była mniej rabunkowa niż na obszarze Generalnego Gubernatorstwa. W Poznaniu utworzono okręgowy urząd leśny (Landesforstamt), a w terenie powstały urzędy leśne (Forstamt), które prowadziły gospodarkę leśną w lasach państwowych i rygorystycznie nadzorowały lasy prywatne. Urzędy leśne działały między innymi w Gostyniu i Dolsku. W urzędzie leśnym w Gostyniu, który nadzorował lasy prywatne, w 1942 roku było zatrudnionych sześć osób: nadleśniczy Behrens, sekretarka Schneider, urzędnicy: Albin Podkładek i Kędzierski, obydwaj z wykształcenia nauczyciele, oraz leśnicy: Stanisław Maćkowiak i Teodor Łyszczak (1914-1991).

Bibliografia

- Broda Józef, *Historia leśnictwa w Polsce*, Poznań 2000.
- Chrzanowski Tadeusz, *Życie lasów kujawsko-pomorskich*, „Biuletyn RDLP w Toruniu” 2020, nr 47.
- „Gazeta Polska” 1936, nr 275.
- „Głos Leszczyński” 1936, nr 260.
- „Kronika Gostyńska” 1928-1939.
- Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1924*, Warszawa 1925.
- Skibiński Andrzej, *Z dziejów leśnictwa w Wielkopolsce. Wspomnienia z lasów nadoborzańskich*, Kościan 2008.
- Sprawozdanie z działalności Administracji Lasów Państwowych i Władz Ochrony Lasów za okres 1919-1923*, Warszawa 1927.
- Szymczak Damian, *Dawne lasy to były pola bitwy*, „ABC” 2018, nr 45.
- Ważyński Bohdan, *Lasy Niepodległej – rok 1923*, „Przegląd Leśniczy” 2018, nr 6-7.
- „Wielkopolski Przegląd Leśniczy”, Dodatek Jubileuszowy, 1995.